

Όσκαρ Ουγκαρτέτσε, κορυφαίος Περουβιανός οικονομολόγος για ζητήματα χρέους



**«Όσο νωρίτερα
(η αναδιάρθρωση),
τόσο το καλύτερο»**

Εικόνες από το... μέλλον μας περιγράφει στο «**Strategist**» ο κορυφαίος **Περουβιανός οικονομολόγος** Όσκαρ Ουγκαρτέσε. Σύμβουλος για ζητήματα χρέους από τη δεκαετία του '70 σε **τράπεζες της Λατινικής Αμερικής** και **διεθνείς οργανισμούς**, ο κ. Ουγκαρτέσε, που βρέθηκε πρόσφατα στην Αθήνα προσκεκλημένος σε διεθνές συνέδριο της **Επιτροπής Λογιστικού Ελέγχου του Χρέους**, εξηγεί πώς βίωσε το 1976 το Περού την **κρίση του χρέους**, πώς προσπάθησε να βγει από αυτήν και τι τελικά απέμεινε από αυτή την **οδυνηρή εμπειρία**. Μπορεί σήμερα, 35 σχεδόν χρόνια μετά, οι ρυθμοί ανάπτυξης της χώρας να **ξεπερνούν το 9%** (στοιχεία για 2010), η κληρονομιά όμως από την παρέμβαση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) στην οικονομική και πολιτική **ζωή του Περού** είναι βαριά. Είκοσι χρόνια λιτότητας, **ψαλιδισμένοι μισθοί**, ένα συρρικνωμένο κράτος και ο χρηματοπιστωτικός τομέας να έχει «**θρονιαστεί**» στην εξουσία.

Από τη ΧΡΥΣΑ ΒΙΛΚΕΝΣ

Τι συνέβη στη χώρα σας με την κρίση χρέους;

Δανειστήκαμε χρήματα από το ΔΝΤ και τις τράπεζες για να πληρώσουμε το χρέος που δεν μπορέσαμε να εξοφλήσουμε το 1976. Το χρέος άρχισε τότε να διογκώνεται και το 1982-83 ήταν διπλάσιο. Η οικονομική ανάπτυξη ήταν μηδενική. Καθώς η κατανάλωση μειώθηκε, η οικονομία έμεινε στάσιμη. Την περίοδο 1980-1990 παρατηρήθηκε μια συρρίκνωση της οικονομίας,

που έκανε το πρόβλημα του χρέους πιο περίπλοκο.

Πώς προσπαθήσατε να βγείτε από αυτόν τον φαύλο κύκλο;

Το 1989, ο Νίκολας Μπράντι, πρώην Αμερικανός υπουργός Οικονομικών, είπε ότι πρέπει κάτι να κάνουμε γι' αυτό. Προσπαθήσαμε, προτείναμε να εκδοθούν μακροπρόθεσμα ομόλογα, να ενοποιηθούν όλα τα ιδιωτικά χρέη και να τα εισαγάγουμε στην αγορά, να έχουμε μια συνολική εξυγίανση του χρέους, μια τριακονταετή περίοδο αποπληρωμής και ορισμένες εγγυήσεις ότι τα επιτόκια δεν θα είναι υψηλά. Αυτό δεν έγινε αποδεκτό από τους πιστωτές. Στο Περού επιβλήθηκαν κυρώσεις επειδή δεν μπορούσε να διαχειριστεί το χρέος.

Ποιες ήταν οι συνέπειες;

Το 1990, το περουβιανό χρέος ήταν τριπλάσιο -όπως και στην Αργεντινή- από το αρχικό. Όμως, στην πραγματικότητα, δεν είχαμε χρησιμοποιήσει καν αυτά τα χρήματα που δανειστήκαμε. Ήταν για την αναχρηματοδότηση του χρέους, την αποπληρωμή των τοκοχρεολυσίων και την κεφαλαιοποίηση των τόκων. Έως το 1990, το συνολικό ποσοστό των μισθών στο ΑΕΠ μειώθηκε από 50% σε 30%. Τα πράγματα καλυτέρευαν λίγο επειδή υπήρξε μια διαχείριση του χρέους με το σχέδιο Μπράντι το 1989, τα περίφημα Brandy bonds (ομόλογα Μπράντι). Οι αμερικανικές τράπεζες δάνεισαν χρήματα στις λατινοαμερικανικές χώρες και αντάλλαξαν τις απαιτήσεις τους με ομόλογα εξασφαλισμένα από το

“

Γιατί να περιμένουμε να μειωθεί η κατανάλωση, να διαλυθεί η βιομηχανική βάση, να κατεδαφιστούν οι δημόσιες υπηρεσίες για να πούμε «εντάξει, τώρα πρέπει να προχωρήσουμε στη μείωση του χρέους»; Υπήρξαν τρεις διαφορετικές προτάσεις για αναδιάρθρωση χρέους του Περού στη δεκαετία του 1980. Καμία δεν έγινε δεκτή από τους πιστωτές. Και τότε, όταν η Αμερικανίδα γραμματέας του υπουργείου Οικονομικών, που ήταν πρώην συνεργάτις της Goldman Sachs, είπε «ναι, μπορούμε να το κάνουμε», τότε το έκαναν.



Η καθυστέρηση στη διαχείριση του χρέους του Περού στοίχισε στη χώρα είκοσι χρόνια λιτότητας. Οι κοινωνικές παρενέργειες συνεχίζονται...

αμερικανικό Δημόσιο. Όμως, ταυτόχρονα αυτό σήμανε και στάση πληρωμών και «κούρεμα» για τις χρεωμένες χώρες. Αυτό επέτρεψε μια μαζική μείωση του χρέους και αυτό το έκανε διαχειρίσιμο.

Πιστεύετε ότι έγινε κάτι λάθος σ' αυτή τη διαδικασία;

Αναρωπιέμαι γιατί δεν το κάναμε αυτό από το 1983. Γιατί να περιμένεις να μειωθεί η κατανάλωση, να διαλυθεί η βιομηχανική βάση, να καταδαφιστούν οι δημόσιες υπηρεσίες για να πούμε «εντάξει, τώρα πρέπει να προχωρήσουμε στη μείωση του χρέους». Υπήρξαν τρεις διαφορετικές προτάσεις για μακροπρόθεσμα ομόλογα με εγγύηση στη δεκαετία του 1980, οι οποίες προέρχονταν από τη Λατινική Αμερική. Καμία από αυτές δεν έγινε δεκτή από τους πιστωτές. Και τότε, όταν η (Αμερικανίδα) γραμματέας του υπουργείου Οικονομικών, που ήταν πρώην συνεργάτις της Goldman Sachs, είπε «ναι, μπορούμε να το κάνουμε», τότε το έκαναν. Και πι-

στεύω ότι ένα μάθημα που πήραμε είναι ότι η αναδιάρθρωση του χρέους θα μπορούσε να είχε γίνει νωρίτερα.

Οι πολίτες στο Περού πόσο ενήμεροι ήταν γι' αυτή την κατάσταση;

Κάναμε πολλή δουλειά πάνω στο θέμα της οικονομικής εκπαίδευσης. Είχαμε ένα περιοδικό γραμμένο για τους εργαζομένους, το οποίο διανεμήθηκε στα συνδικάτα που υπήρχαν εκείνη την εποχή – σήμερα δεν υπάρχουν πια. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να διανεμηθεί μαζικά. Εβδομήντα χιλιάδες άνθρωποι το πήραν στα χέρια τους, οι περισσότεροι ως επί το πλείστον γνήτες συνδικάτων και καλά πληροφορημένοι άνθρωποι από τον επιχειρηματικό τομέα. Και κάναμε επίσης πολλή δουλειά με τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Είναι πολύ σημαντικό οι Έλληνες αναλυτές να πάνε στα ΜΜΕ και να μιλούν για τις προβλέψεις τους. Και κυρίως να χρησιμοποιούν πολύ εκλαϊκευτικούς όρους, γιατί αυτό μπορεί να είναι πολύ περίπλοκο.

Αν διατυπωθεί απλά, οι άνθρωποι θα καταλάβουν ότι αυτό που διακυβεύεται είναι το πώς ένα μεγάλο μέρος του μισθού τους χάνεται στο ΑΕΠ, τι ποσοστό των κερδών είναι συγκεντρωμένο στον χρηματοπιστωτικό τομέα και πόσοι από τους φόρους που καταβάλλονται ως ποσοστό του ΑΕΠ φεύγουν από τη χώρα για να καταβληθούν οφειλές χρέους. Αν το ποσοστό των φόρων που φεύγει από τη χώρα ξεπεράσει το 25% του κρατικού προϋπολογισμού, στη συνέχεια, ορισμένες από τις βασικές υπηρεσίες του κράτους δεν μπορούν πια να παρέχονται. Και καθώς η εξυπηρέτηση του χρέους επιβαρύνει όλο και περισσότερο τον κρατικό προϋπολογισμό, το κράτος δεν μπορεί να διαχειριστεί μια πολιτική για την υγεία, μια εκπαιδευτική πολιτική, οποιαδήποτε πολιτική. Και εκεί έρχονται οι συστάσεις (από τους διεθνείς οργανισμούς): να ιδιωτικοποιήσει, να μειώσει, να καταστρέψει κ.λπ.

Κοιτάζοντας πίσω, και σε σχέση με άλλες χώρες στις οποίες ενεπλάκη το ΔΝΤ, πιστεύετε ότι είχατε περιθώριο να κάνετε κάτι διαφορετικό;

Όχι, νομίζω ότι το διεθνές σύστημα λειτουργεί με τέτοιο τρόπο ώστε να μην αφήνει χώρο για οτιδήποτε άλλο εκτός από το αποτέλεσμα. Μέσα σε αυτό τον χώρο, υπήρχε κάποια προσπάθεια να γίνει κάτι διαφορετικό, η οποία απέτυχε, και αυτό ήταν σφάλμα της κυβέρνησης. Το διάστημα 1985-1990, θα μπορούσε να γίνει κάτι πιο ενδιαφέρον από αυτό που πραγματικά έγινε.



Η προσαρμογή στο Περού έγινε μόνο στους μισθούς, με τη δραστική μείωσή τους. Αυτό ήταν το πρώτο βήμα. Το δεύτερο ήταν η μείωση των δημόσιων επενδύσεων, η κατάργηση των επιδοτήσεων κ.λπ. Στη συνέχεια, ήρθαν οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Η Παγκόσμια Τράπεζα ήρθε και είπε: «Τώρα θα προχωρήσετε στην ιδιωτικοποίηση και στην απορρύθμιση όλων των αγορών». Η συνέπεια αυτού ήταν η μαζική μετανάστευση από το Περού στο εξωτερικό, η καταστροφή του πανεπιστημιακού συστήματος, μεταξύ άλλων.

Τι θα μπορούσε να γίνει;

Μια λύση στο πρόβλημα θα ήταν κάποιος να προσφέρει δάνειο στη χώρα με ένα εξαιρετικά χαμηλό επιτόκιο και να αγοράσει το παλιό ακριβό χρέος, να μειώσει το κόστος εξυπηρέτησης του χρέους και να επιμηκύνει την εξόφλησή του, αλλά αυτό δεν έγινε. Αυτό που συνέβη ήταν ότι η προσαρμογή έγινε μόνο στους μισθούς, με τη δραστική μείωσή τους, όπως στην Ελλάδα. Αυτό ήταν το πρώτο βήμα. Το δεύτερο ήταν η μείωση των δημόσιων επενδύσεων, η κατάργηση των επιδοτήσεων κ.λπ. Στη συνέχεια, ήρθαν οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Η Παγκόσμια Τράπεζα και το ΔΝΤ ήρθαν και είπαν: «Τώρα θα προχωρήσετε στην ιδιωτικοποίηση και στην απορρύθμιση όλων των αγορών». Η συνέπεια αυτού ήταν η μαζική μετανάστευση από το Περού στο εξωτερικό, η καταστροφή του πανεπιστημιακού συστήματος, μεταξύ άλλων. Είχαμε ένα αρκετά καλό δημόσιο πανεπιστημιακό σύστημα, το οποίο κατεδαφίστηκε, και το δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα επίσης καταστράφηκε. Και η μετανάστευση εκτινάχθηκε σε τρελά επίπεδα. Πολλοί άνθρωποι έφυγαν από το Περού. Είτε σε χώρες εντός της Νότιας Αμερικής, που ήταν σε καλύτερη κατάσταση, είτε σε άλλες, μακρινές χώρες. Πήγαν στη Γαλλία και έπαιζαν φλάουτο στο μετρό των Παρισίων...

Τι έχει μείνει σήμερα από όλη αυτή τη διαδικασία;

Αυτό που συνέβη ήταν μια μεγάλη αλλαγή. Τώρα, αυτό που έχουμε είναι μια οικονομική άνθηση και το θέμα του χρέους εξαφανίστηκε. Έχουμε οικονομική ανάπτυξη, γιατί οι τιμές των βασικών εμπορευμάτων εκτινάχθηκαν στα ύψη επειδή τα επιτόκια μειώθηκαν. Οι εξαγωγές μας ανακτώνται κι έτσι ανακτήθηκε και η ανάπτυξη, το κράτος μειώθηκε, και αυτή η ανάκαμψη έχει οδηγήσει σε βελτίωση των μεσαίων στρωμάτων. Αλλά η αναλογία των μισθών στο ΑΕΠ είναι σήμερα 22% του ΑΕΠ.

Αυτό δεν ανακτήθηκε ποτέ. Ποτέ... Από 50% σε 22%, το φαντάζεστε; Επίσης, το δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα δεν αποκαταστήθηκε και δεν ξέρω αν μπορεί να αποκατασταθεί. Η μετανάστευση έχει σταματήσει και οι άνθρωποι επιστρέφουν στο Περού επειδή δεν υπάρχει οικονομική ανάπτυξη στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη. Η χώρα μου έχει πλέον τον υψηλότερο ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης στη Λατινική Αμερική και ο χρηματοπιστωτικός τομέας και εκείνοι οι τομείς που σχετίζονται με αυτόν έχουν αποκτήσει τον έλεγχο της κυβέρνησης. Έχουν στα χέρια τους την ισχύ από το 1992 και εξακολουθούν να την έχουν. ☹



Who is who

- Γεννήθηκε το 1949 στη Λίμα.
- Είναι καθηγητής στο Ινστιτούτο Οικονομικής Έρευνας, στο Αυτόνομο Πανεπιστήμιο Μεξικού.
- Έχει ειδικευτεί σε θέματα εξωτερικού χρέους και παγκοσμιοποίησης.
- Ήταν σύμβουλος των Κεντρικών Τραπεζών της Νικαράγουας και της Βολιβίας στο θέμα της αναδιάρθρωσης χρέους το διάστημα 1979-1982 και 1981-1983.
- Είναι σύμβουλος της Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD) και για τη δημιουργία του συστήματος παρακολούθησης του χρέους (DMFAS)

«Βγείτε και ξαναμπεείτε στο ευρώ»

Ας μιλήσουμε για την Ευρώπη. Τις τελευταίες ημέρες υπήρχε έντονη φημολογία για έξοδο της Ελλάδας από την Ευρωζώνη. Πιστεύετε ότι η επιστροφή στα εθνικά νομίσματα θα ήταν μια λύση για τις χώρες της Ευρωζώνης με πρόβλημα χρέους;

Αυτό είναι κάτι που χρειάζεται συζήτηση. Η συζήτηση αυτή επικεντρώνεται στο πότε η Ελλάδα θα χρεοκοπήσει -και αυτό θα γίνει- και πώς θα επηρεάσει μια τέτοια εξέλιξη το ευρώ. Και είναι δίκαιο να έχει αντίκτυπο στο ευρώ μια ενδεχόμενη χρεοκοπία στην Ελλάδα; Είναι ένα ευρωπαϊκό πρόβλημα, αλλά, όχι, δεν είναι ορθό να επηρεάζει το ευρώ και τους ανθρώπους σε άλλες χώρες. Πιστεύω -χωρίς να έχω αναλύσει τους αριθμούς- ότι είναι ευκολότερο να αποχωρήσει από το ευρώ, να κηρύξει πτώχευση, να κάνει αναδιάρθρωση του χρέους, να κάνει νέα έκδοση ομολόγων με εγγυήσεις. Μέρος του προβλήματος του ευρώ είναι ότι το βάρος της Ελλάδας στην Ευρωζώνη είναι σταθερό και δεν αναπροσαρμόζεται - θα πρέπει να υπάρχει μια μόνιμη αναπροσαρμογή των σταθμίσεων στο εσωτερικό της Ευρωζώνης. Αυτό δεν λειτουργεί, πρέπει να προχωρήσουμε. Χρειάζεται ευελιξία, προκειμένου να ληφθούν υπόψη τα διαφορετικά επίπεδα πληθωρισμού. Το άλλο πράγμα, φυσικά, είναι ότι πρέπει να υπάρξει δημοσιονομικός συντονισμός, αλλά θα πρέπει από κάπου να

ξεκινήσει αυτό. Σε αυτή την κατάσταση, δεν μπορείτε να ξεκινήσετε με δημοσιονομικό συντονισμό, διότι αυτό που πρόκειται να συμβεί είναι ότι οι μεγαλύτερες οικονομίες θα θέσουν τους δημοσιονομικούς όρους τους. Αυτή τη στιγμή νομίζω ότι έχει περισσότερο νόημα το να κάνετε ένα βήμα πίσω, βγαίνοντας από το ευρώ, έτσι ώστε τα πράγματα να εξισορροπηθούν, κι ύστερα να επιστρέψετε στο κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα. Αλλά αυτό θα πρέπει να γίνει μέσω ενός δημοψηφίσματος, μέσω μιας κοινωνικής, δημοκρατικής έγκρισης. Πρέπει να τεθούν υπό δημοκρατική έγκριση όλα, μέσω δημοψηφίσματος. Πρώτον, η έξοδος από το ευρώ με στόχο τη στάση πληρωμών, δεύτερον, η ίδια η στάση πληρωμών και, τρίτον, η επιστροφή στο ευρώ.

Έχετε κάποιο μήνυμα για τους Έλληνες πολίτες;

Παρακολουθώντας τι συμβαίνει στην Ελλάδα, θυμάμαι τι συνέβη σε εμάς το 1976 και θέλω να εκφράσω την αλληλεγγύη μου στους Έλληνες. Είναι πολύ δύσκολοι καιροί. Και θα γίνουν ακόμα πιο δύσκολοι.

Τι μπορούν οι Έλληνες να κάνουν για να αποφύγουν παρόμοιες εμπειρίες με τους πολίτες του Περού;

Να αντισταθούν σε αυτήν την πολιτική.